

Motion till riksdagen 2013/14:C224

av **Gunvor G Ericson m.fl. (MP)**

Kvotering i bolagsstyrelser

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram ett lagförslag om kvotering i börsbolagsstyrelser.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram ett lagförslag om kvotering i kommunala och statliga bolagsstyrelser.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stödja EU-kommissionens förslag om kvotering.

Motivering

Jämställdhet handlar om frihet. Människors möjligheter att leva sina liv ska inte begränsas av kön eller könsidentitet. En modern och radikal jämställdhetspolitik lägger fokus på både mäns och kvinnors lika möjligheter på arbetsmarknaden och när det gäller ansvar för hem och familj.

Jämställda löner och ekonomisk självständighet är en förutsättning för att åstadkomma ökad jämställdhet. Även representation har betydelse inte minst utifrån att företagen idag missar kompetens på grund av den ensidiga sammansättningen i styrelser och ledningsgrupper.

I mer än 15 år har vi debatterat hur det ska bli jämnare könsbalans i bolagsstyrelser, såväl inom den offentliga sektorn som i det privata näringslivet. När tidigare jämställdhetsminister Margareta Winberg (S) hotade med lagstiftning började det hända saker i näringslivet. Men när det trycket försvann i och med regeringsskiftet 2006 stannade utvecklingen av.

Då fanns ett färdigt utredningsförslag som den förra regeringen tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet tagit fram. Utredaren, Catarina af Sandeberg, har i denna utredning kommit fram till att det är möjligt att införa en kvotering med minst 40 procent av vardera könet. Detta skulle gälla från och med år 2010.

Fel! Okänt namn på

Men den borgliga regeringen har beslutat att inte lägga fram detta lagförslag, vilket är mer än beklagligt. Regeringen har istället valt att utbilda kvinnor genom satsningen på styrelseakademin. Men det är snarare valberedningarna som behöver utbildas för att lära sig rekrytera med genusglasögonen på. År 2009 skickade statsråden Nyamko Sabuni (FP) och Maud Olofsson (C) brev till alla börsbolag där de bad om förklaringar till varför de inte lyckats bättre med att skapa jämställda styrelser. Men få av bolagen har svarat.

En kvotering av män till styrelseuppdrag pågår ju alltså i det fördolda. I en interpellationsdebatt i början av sommaren 2009 stängde jämställdhetsminister Nyamko Sabuni definitivt dörren till kvotering trots att det är en effektiv metod som både Norge och Finland använder sig av.

Civilutskottet skriver i sitt betänkande 2008/09:CU14:

Som utskottet uttalat tidigare, när liknande motionsyrkanden som de nu aktuella behandlats av riksdagen, anser utskottet att rådande förhållanden vad gäller könsfördelningen i bolagsstyrelser inte är tillfredsställande (bet. 2007/08:CU7). Förhållandena ger anledning till eftertanke, men det bör enligt utskottets mening trots allt inte komma i fråga att lagstiftningsvägen tvinga fram en ändring. En ökad jämställdhet måste, enligt utskottet, främjas med andra medel. Det skulle nämligen vara oacceptabelt att göra ingrepp i ägarkollektivets, bolagsstämmans, rätt att självständigt utse sina företrädare i företagsledningen. Enligt utskottet måste det även framgent ankomma på ägarna att fritt utse styrelsen. En jämnare könsfördelning i bolagsstyrelser måste alltså främjas med andra medel än lagstiftning.

Sommaren 2011 öppnade dåvarande jämställdhetsministern dörren igen, men bara vad gäller kvotering till kommunala bolag. Hon var fortfarande helt emot vad gäller privata bolag. Moderaternas före detta partisekreterare Sofia Arkelsten skrev i en debattartikel: "Bättrar sig inte börsbolagens ägare är Moderaterna beredda att se över regelverket för att piska på en förändring." Men det sade förra partisekreteraren Schlingmann också och ändå har de inte agerat. I april i år var finansminister Anders Borg (M) ute och sa något liknande. Med anledning av det ställde Gunvor G Ericson interpellation till finansministern (interpellation 2012/13:497), men han valde att överlämna frågorna till jämställdhetsminister Maria Arnholm (FP). Hon svarade som vanligt att de vill att ägarna tar ansvar: "Det är ägarnas ansvar, inte politikernas, att se till att styrelsen präglas av mångfald och att den samlade kompetens som finns bland både kvinnor och män tas till vara."

De borgerliga regeringspartierna anser att det är en ägarfråga och det är sant, men förändring sker inte av sig själv. Därför måste politiken ta sitt ansvar. I nuvarande takt kommer det att dröja 70 år innan vi når 40 procent kvinnor i de privata bolagens styrelser. Dessutom är ägarna också ofta vi skattebetalare som vill se till att bolag och styrelser arbetar effektivt. Borgerliga debattörer har länge varit mot en lag om kvotering med hänvisning till att inkvoterade riskerar att bli ifrågasatta. Det argumentet håller inte och allt fler inser nu att kvotering är en effektiv metod. För Miljöpartiet är kvotering inget politiskt mål i sig, men kan däremot vara ett medel för att nå ett mål.

Vi önskar att det inte behövdes men när åren går och inget händer kan vi inte ”vänta och se”, vilket tycks vara den nuvarande regeringens politiska linje i denna fråga liksom i så många andra frågor.

Representationen idag och möjlig förändring

Det är ont om kvinnor i börsbolagen trots att det är fler kvinnor än män som tar akademisk examen.

Staten nådde målet att ha minst 40 procent kvinnor i sina bolag 1998 efter ett medvetet politiskt arbete. I de drygt 1 100 kommunala bolagen är 21 procent kvinnor. Landstingen har färre bolag och bättre kvinnorepresentation. I deras 45 bolag är andelen kvinnor 35 procent. I de politiska organen är kvinnorepresentationen betydligt bättre även om andelen kvinnor i riksdagen minskat efter 2010 års val. I kommunernas nämnder och styrelser var andelen kvinnor 41 procent, i landstingen 45 under förra mandatperioden. Andelen valda ledamöter 2013 är 39,9 procent kvinnor och 60,1 procent män enligt Valmyndigheten.se. Moderaternas, Kristdemokraternas och Sverigedemokraternas kvinnorepresentation uppnår inte den andel som definieras som jämställd (minst 40 procent av varje kön). Men kvinnorepresentationen under denna mandatperiod har minskat om vi jämför de som valdes direkt efter valet och de förändringar som gjorts under mandatperioden.

Det är de partier som hade en bättre jämställdhet initialt som tappar flest kvinnor och ökar sin andel män. I alla partier har andelen män ökat, men i de partier med en högre grad av manlig dominans har den inte ökat lika mycket som i de mer jämställda partierna. Totalt har andelen män ökat med 1,1 procentenheter.

När nätverket European Professional Women's Network undersökte kvinnornas ställning i Europas 300 största företag visade det sig att kvinnor utgjorde 8,5 procent av styrelsemedlemmarna. Det kan jämföras med 14,7 procent av USA:s 500 största företag. I Sverige har kvinnor 22,8 procent av styrelseplatserna i de företag som ingår i undersökningen.

Enligt statistiken var 2010 två av tio personer (22 procent) i Sveriges börsbolagsstyrelser kvinnor. I valberedningarna med makten att välja in nya ledamöter var siffrorna ännu lägre, 11 procent, vilket betyder att bara en av tio, var kvinnor.

AllBright-rapporten 2013 uttrycker läget så här:

I de 251 svenska börsbolagens ledningsgrupper sitter i år 1487 män och 323 kvinnor. Trots den absurt stora underrepresentationen av kvinnor på ledande positioner ser vi förändringar i rätt riktning i årets AllBright-rapport. Kvinnor utgör 17,8 procent av ledningsgrupperna, en ökning sedan förra året då snittet låg på 14 procent. Antalet bolag som har en kvinna på VD-posten har fördubblats sedan 2011 och ligger på rekordhög nivå 14 bolag av 251. Men bakom dessa siffror döljer sig en annan verklighet – i själva verket har inte antalet kvinnor i ledningen blivit fler, ledningsgrupperna har bara krympt i storlek.

AllBright-rapporten 2013 visar följande:

Fel! Okänt namn på

- ? Ett av tre bolag inte har en enda kvinna i ledningsgruppen.
- ? Två av tre kvinnor sitter i en stabsfunktion.
- ? Kvinnor befördrar kvinnor: Sex av de tio de mest jämställda bolagen har en kvinna som vd.
- ? Den vanligaste vd:n är man, heter Johan, är 51 år och civilekonom från Handelshögskolan i Stockholm.
- ? Hälften av alla börsbolags ledningsgruppsmedlemmar är födda på 60-talet.
- ? Nio av tio styrelseproffs är män.
- ? Hälsovårdsbranschen är fortsatt bäst på att tillvarata kvinnors kompetens.

Dessa siffror talar ett tydligt språk – näringslivet likställer kompetens med att vara man.

Kvotering är inget mål – men ett medel som fungerar

Symtomatiskt nog ser vi att vi år 2008 är bara fyra kvinnor vd i börsbolag, två fler än år 1999, detta trots att antalet börsnoterade bolag ökat sedan dess. År 1999 fanns en kvinna på posten som styrelseordförande, idag finns det tre kvinnor på den nivån. Vi i Miljöpartiet är övertygade om att med fler kvinnor på toppositioner inom bolagen förbättras förutsättningarna för att fler kvinnor rekryteras, att vi får jämställda löner och villkor i arbetslivet.

De politiska partierna har tagit efter Miljöpartiets modell med varvade listor, som vi haft sedan vi bildades 1981, men det räcker inte. Att bara var femte styrelseledamot i kommunala bolag är kvinna visar tydligt att mer behöver göras.

Miljöpartiet är ett feministiskt parti. Jämställdhetsfrågorna var centrala när vi bildades. Vi introducerade det jämställda språkrörssystemet, könsvarvade våra listor och kvoterade till de interna uppdragen. Det var banbrytande på sin tid att i praktiken erkänna kvinnors lika rätt till inflytande. Det behövs politiska verktyg för att motverka könsmaktsordningen. Den är roten till hur kvinnor som grupp är underordnade män som grupp i inflytande och resurser, men också till att både män och kvinnor fastnar i traditionella könsroller som är inskränkande för individens frihet.

Bolagsledningarna missar genom sina gamla metoder, med män som rekryterar män, att rekrytera värdefull kompetens. Med jämn könsfördelning i bolagsledning, d.v.s. både styrelser, ledningsgrupper och chefsposter, ökar möjligheten att bredda företagets erfarenhetsbas och därigenom potential att öka marknaden. Men bolagen verkar inte klara av att bryta mansdominansen av egen kraft trots att de flesta valberedningar borde inse fördelarna.

Flera undersökningar visar att det är dålig business med enfald i ledning och styrelse. Hösten 2009 presenterades den finska Evarapporten, som visar att bolag med en kvinnlig vd är ungefär 10 procent mer lönsamma. Något som ligger i linje med tidigare rapporter från amerikanska forskningsinstitut som konstaterat vid en studie av 353 företag att de med högst andel kvinnor i led-

ningen hade 35 procent högre avkastning på det egna kapitalet, jämfört med de mindre jämställda bolagen.

Vid en nordisk jämförelse kan vi konstatera att Finland har dubbelt så många kvinnor som Danmark i sina styrelser, Sverige dubbelt så många som Finland och Norge dubbelt så många som Sverige. I den här takten når vi Norges nivå på 40 procent år 2063 och hälften ytterligare 26 år senare, alltså år 2089, källa: Veckans Affärer – kvinna.

I Norge har man en lag om kvotering i de börsnoterade bolagen. Därmed har andelen kvinnor i styrelserna gått från 7 procent år 2003 till 40 procent. Det finns inga hinder för att detta ska kunna ske även i Sverige.

Finland har sedan 1995 en jämställdhetslagstiftning för offentliga uppdrag. Enligt den ska både statliga organ och kommunala styrelser och nämnder innehålla minst 40 procent av båda könen, om inte särskilda skäl talar för något annat. Det görs emellertid undantag för kommunfullmäktige som är direktvalt.

Det behövs politisk vilja för att få en jämnare könsbalans i bolag, nämnder och styrelser. Den dolda kvotering av män som nu sker behöver lyftas fram i ljuset.

De borgerliga partierna har sagt nej till kvotering trots att det visat sig vara en effektiv metod. Vi anser att det är viktigt med generella regler som gäller för både privata och kommunala bolag utan administrativt krångel.

Vi har delat upp motionen i två hemställanspunkter för att de som bara vill se en lagstiftning på det kommunala området ändå ska kunna stödja motionen vad gäller den delen, men Miljöpartiet vill gå fullt ut och lagstifta så att samma regler gäller både privata och kommunala bolag.

EU-kommissionen föreslår kvotering

I dagsläget domineras företagsstyrelser inom EU av ett kön. 86,3 procent av styrelseledamöter och 96,8 procent av styrelseordförandena är män. I Sverige utgör kvinnor 24 procent av ledamöterna i företagsstyrelser, 0 procent av styrelseordförandena i de största börsbolagen. Andelen kvinnor i styrelser hade ökat med 1,9 procentenheter från oktober 2010 till januari 2012. Ökningen under det senaste decenniet ligger endast på 0,6 procentenheter per år. Frankrike ensamt står för cirka hälften av den totala ökningen inom EU under det senaste året. Frankrike införde kvoteringslagstiftning på nationell nivå 2011. Framsteg kan endast skönjas i länderna där kvotering har införts. Med nuvarande takt dröjer det cirka 40 år till vi ens börjar närma oss en jämnare könsfördelning i styrelserummen, det vill säga minst 40 procent av båda könen. Elva medlemsstater (Belgien, Frankrike, Italien, Nederländerna, Spanien, Portugal, Danmark, Finland, Grekland, Österrike och Slovenien) har redan börjat agera genom att introducera olika typer av regler för att öka jämställdheten mellan könen i företagsstyrelser. Vidare anser, enligt en undersökning som publicerades av Eurobarometern, 88 procent av alla européer (62 procent av svenskarna) att, givet samma kompetens, bör kvinnor vara jämlikt representerade i företagets toppskikt.

Fel! Okänt namn på

Den 14 november 2012 antog EU-kommissionen ett förslag till direktiv med målet att kvinnor ska utgöra minst 40 procent av styrelseledamöterna i börsnoterade företag. Förslaget handlar om att uppnå ett EU-mål om jämn könsrepresentation genom att införa nationell sanktionslagstiftning. Förslaget syftar till att etablera ett gemensamt ramverk för hela EU för att främja en jämnare könsfördelning och ge företag ett sammanhängande och pålitligt juridiskt ramverk, för den inre marknaden. Den nya 40-procentsregeln skulle bara gälla för börsnoterade företag. Den skulle inte omfatta företag med färre än 250 anställda. Regeln fokuserar på förtroendevalda ledamöter. Kärnan av förslaget bygger på en transparent urvalsprocess med ambition att nå 40 procent representation av det underrepresenterade könet år 2020, baserad på tydliga kriterier och en jämförelse av kandidaternas färdigheter och kvalifikationer (för statligt ägda bolag gäller i stället år 2018). Vid lika kvalifikationer ska en person av det underrepresenterade könet tillsättas, om inte en objektiv bedömning som tar hänsyn till varje sökandes personliga egenskaper leder till en annan slutsats. Medlemsstaterna ska införa sanktioner för brott mot reglerna. I EU-kommissionens förslag är det helt upp till medlemsländerna att utforma sanktionerna utifrån relativt vaga riktlinjer.

Den svenska regeringen, liksom SD, är emot kvotering till bolagsstyrelser även på nationell nivå och har aktivt motarbetat EU-kommissionens förslag. Länder som Malta, Ungern och Bulgarien delar den svenska regeringens inställning.

Jämställdhetsfrågan är vår tids stora demokratifråga. Att kvinnor generellt har sämre ekonomisk makt och är sämre representerade bland chefer, i bolagsstyrelser och ledningsgrupper är inte enbart en fråga för en handfull människor som äger företag, ej heller för vissa personer i de politiska ledningarna. Sverige borde lära av alla de länder som redan har infört reglering. Därför bör riksdagen begära att regeringen lägger fram lagförslag om kvotering i bolagsstyrelser samt att Sverige driver på inom EU för att en jämn könsrepresentation ska kunna nås även på EU-nivå.

Stockholm den 25 september 2013

Gunvor G Ericson (MP)

Agneta Luttröpp (MP)

Peter Rådberg (MP)

Mehmet Kaplan (MP)

Jonas Eriksson (MP)

Mats Pertoft (MP)

Lise Nordin (MP)

Agneta Börjesson (MP)

Jan Lindholm (MP)

Stina Bergström (MP)

Tina Ehn (MP)

Jabar Amin (MP)

Esabelle Dingizian (MP)

Maria Ferm (MP)